

SXEDIO.GT1

19.2.1959: Ο ΣΕΡ ΤΖΩΝ ΧΑΡΤΙΓΚ ΑΦΗΝΕΙ ΣΤΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΟΙΚΤΑ ΠΟΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΣΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ, ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΠΙΟ ΣΑΦΗΣ ΣΕ ΑΥΤΑ

Παρά τον αισιόδοξο τόνο που προσπαθούσε να δώσει στην επιστολή του ο Κυβερνήτης οι απαντήσεις του δεν κρίθηκαν και πάλι ικανοποιητικές και ο Αρχιεπίσκοπος ζήτησε μέσω του Νίκου Κρανιδιώτη περισσότερες διευκρινίσεις.

Οι διευκρινίσεις δόθηκαν γραπτώς αυτή τη φορά στις **19** Φεβρουαρίου, αλλά και σ' αυτές ο Κυβερνήτης απέφευγε να αναλάβει δεσμεύσεις, αφήνοντας τα θέματα που είχε εγείρει ο Αρχιεπίσκοπος, τόσο στην επιστολή του όσο και στις συναντήσεις του με τον Σερ Τζων Χάρτιγκ αναπάντητα.

Κρίνοντας το κείμενο της επιστολής όσο και τις δυεκρινίσεις θα μπορούσε να λεχθεί ότι ο Κυβερνήτης ενώ καθόριζε ορισμένα θέματα, άφηνε ανοικτά πολλά άλλα προς συζήτηση.

Τα θέματα αυτά θα μπορούσαν να συζητηθούν μόνο αφού τίθετο τέρμα στη δράση της ΕΟΚΑ που προκαλούσε αιμορραγία στις βρετανικές δυνάμεις.

Ήταν ακόμα η μερική διεθνοποίηση του Κυπριακού προς τα Ηνωμένα Έθνη κυρίως, στα οποία είχε προσφύγει η Ελλάδα από μέρους των Κυπρίων και όπου η Βρετανία δύο φορές κατόρθωσε να μη προχωρήσει η προσφυγή, με τη βοήθεια των συμμάχων της.

Όμως για πόσο χρόνο θα μπορούσε να κρατά το κυπριακό κλειστό μόνο στην Κύπρο ούτε και η ίδια δεν γνώριζε και η προσπάθεια επίλυσης του κυπριακού σε διμερείς συνομιλίες απομάκρυνε ένα διεθνή πονοκέφαλο για τη Βρετανία.

Αναφερόταν στις γραπτές εξηγήσεις του Κυβερνήτη:

"Ο κ. Ρένταγουεη έδωσε τις ακόλουθες εξηγήσεις

στον κ. Κρανιδιώτη στις **19** Φεβρουαρίου σε ορισμένα σημεία, τα οποία ο κ. Κρανιδιώτης είχε εγείρει στις **16** Φεβρουαρίου σχετικά με τους όρους της επιστολής του Κυβερνήτη στις **14** Φεβρουαρίου.

2. Ο Κυβερνήτης δεν ζητούσε από τον Αρχιεπίσκοπο να δεσμευθεί στη μορφή του συντάγματος. Ζητούσε όπως ο Αρχιεπίσκοπος συνεργασθεί στις συνταγματικές συζητήσεις, και ως μέρος της τέτοιας συνεργασίας θα έπρεπε να αποκηρύξει τη βία. Ο Αρχιεπίσκοπος θα ήταν ελεύθερος να επιφυλάξει τη θέση του στη μορφή την οποία θα έπρεπε να λάβει το Σύνταγμα.

3. Ο Κυβερνήτης επιθυμούσε να τονίσει την ανάγκη αμοιβαίας εμπιστοσύνης, εάν επρόκειτο να εξευρεθεί οποιαδήποτε βάση προς συνεργασία. Καμμιά ελπίδα για μια αληθώς αποτελεσματική και ειλικρινή συνεργασία θα καθίστατο δυνατή εάν δεν εγκαθιδρυόταν τέτοια εμπιστοσύνη.

4. Η Κυβέρνηση επιθυμεί να διαβεβαιώσει τον Αρχιεπίσκοπο ότι η Κυβέρνηση της Α. Μ. είναι απόλυτα ειλικρινής στην επιθυμία της να δει εγκαθιδρυόμενο στην Κύπρο ευρύ μέτρο αυτοκυβέρνησης. Ο Κυβερνήτης φρονεί ότι δεν μπορεί να επιτευχθεί πρόοδος, εκτός εάν ο Αρχιεπίσκοπος είναι διατεθειμένος να αποδεχθεί τη διαβεβαίωση αυτή.

5. Σε σχέση με τη χρησιμοποίηση της φράσης "**basis for discussion**" της παραγράφου **2** της επιστολής του Κυβερνήτη αυτός είχε επανειλημμένα τονίσει ότι η μορφή του συντάγματος πρέπει να αποτελέσει θέμα προς σύσκεψη και συζήτηση σε μια ευρέα αντιπροσωπευτική βάση. Η επιστολή του όμως περιείχε στις παραγράφους **3** και **4** σαφή διαβεβαίωση ότι οι προτάσεις οι οποίες κετέθησαν στην επιστολή του, θα αποτελούσαν το αντικειμενικό σκοπό της Κυβέρνησης της Α. Μ. δύναται να διαβεβαιώσει τον Αρχιεπίσκοπο ότι η Κυβέρνηση της Α. Μ. ελπίζει να δει τους αντικειμενικούς σκοπούς ενσωματωμένους στο σύνταγμα.

6. Αναφορικά με τη φράση "**a suitable phased**

process" ο Κυβερνήτης είναι εξουσιοδοτημένος από την Κυβέρνηση της Α. Μ. όπως διαβεβαιώσει τον Αρχιεπίσκοπο ότι δεν υπάρχει τίποτε σ' αυτή τη φράση, το οποίο θα υπονοεί σκόπιμη καθυστέρηση από μέρους της Κυβέρνησης. Είναι όμως ευνόητα αναγκαίο, ότι θα έπρεπε η μεταβίβαση των εξουσιών σε Κυπρίους υπουργούς να γίνει κατά κανονικό τρόπο. Δοθέντος ότι ο συνταγματικός μηχανισμός θα έχει εγκαθιδρυθεί ικανοποιητικά και ότι η ειρήνη και η τάξη θα έχουν αποκατασταθεί, κανένας λόγος δεν υπάρχει να υπονοηθεί οποιαδήποτε σκόπιμη καθυστέρηση στη μεταβίβαση των εξουσιών.

7. Οσον αφορά τη φράση **"an elected majority"** είναι σαφές ότι ο Κυβερνήτης δεν μπορεί να δέσει τα χέρια του συνταγμαστικού επιτρόπου ως προς τον τρόπο της σύνθεσης της αιρετής πλειοψηφίας. Φρονεί ότι ο Αρχιεπίσκοπος πρέπει να έχει εμπιστοσύνη στη σύνθεση και ορθοφροσύνη του συνταγμαστικού επιτρόπου και θα βασίζεται στην ισχύ των επιχειρημάτων, τα οποία θα μπορούσε να προβάλει στον συνταγματικό επίτροπο στο σημείο αυτό.

8. Στα σημεία τα οποία ο κ. Κρανιδιώτης περιέγραψε ως δευτερεύουσας σημασίας, τα οποία εγείρονται από τις συνταγματικές προτάσεις, ο Κυβερνήτης επιβεβαίωσε ότι:

(α). Οι Κύπριοι Υπουργοί θα είναι υπεύθυνοι έναντι της Βουλής.

(β). Σκοπός της παραγράφου 2 (β) της επιστολής του Κυβερνήτη είναι ότι οι Κύπριοι υπουργοί θα εκτελούν τις νομοθετικές, εκτελεστικές και διακστικές εξουσίες που ανήκουν στα κυβερνητικά τμήματα, για τα οποία θα είναι υπεύθυνοι.

(γ). Η απόφαση ως προς τον χρόνο κατά τη διάρκεια του οποίου η ευθύνη για τη δημόσια ασφάλεια θα επιφυλάσσεται στον Κυβερνήτη παραμένει στον Κυβερνήτη.

(δ) Ο χαρακτήρας της έγκρισης του Κυβερνήτη για το διρισμό του Πρωθυπουργού είναι ζήτημα το οποίο πρέπει να αναφερθεί στο συνταγματικό

επίτροπο".

Στις 25 Φεβρουαρίου ο Πρόεδρος Μακάριος έδωσε την τελική του απάντηση στον Κυβερνήτη, στην οποία επαναλάμβανε τις προηγούμενες θέσεις του και παραπονείτο στην ουσία ότι παρά τις διευκρινίσεις που έδωσε η βρετανική Κυβέρνηση, παρέμεναν ακόμα πολλά αδιευκρίνιστα. Και αυτό αποτελούσε οπισθοδρόμηση.

Ο Αρχιεπίσκοπος συνόψιζε ως εξής τις διαφορές:

1. Δεν διευκρινιζόταν κατά πόσο η εκπροσώπηση στη Βουλή θα ήταν ανάλογη με τη σύνθεση του πληθυσμού.

2. Δεν δινόταν διαβεβαίωση για ταχεία άρση των εκτάκτων νόμων.

3. Καμιά διαβεβαίωση δεν δινόταν για γενική αμνηστία.

4. Δεν δινόταν διαβεβαίωση ότι ο Κυβερνήτης θα ενέκρινε τυπικά τον Πρωθυπουργό.

5. Η πρόνοια για μεταβίβαση της εξουσίας στα όργανα του κράτους δεν ήταν σαφής.

Τόνισε στο τέλος τη επιστολής του ο Μακάριος ότι στην επιθυμία του όπως η Νήσος περάσει ειρηνικά μέχρι την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης προέβη σε κάθε δυνατή παραχώρηση πέρα από την οποία δεν επιτρέπει να προχωρήσει η εθνική του συνείδηση και αξιοπρέπεια.

Αναλυτικότερα ο Αρχιεπίσκοπος ανέφερε στην επιστολή του προς τον Κυβερνήτη στις 25 Φεβρουαρίου:

Εξοχώτατε

1. Δια της 2ας τρέχοντος μηνός Φεβρουαρίου επιστολής ημών εγνωρίσαμεν την Υμετέρα Εξοχότητα ότι μολονότι δεν συμφωνούμεν με τας προϋποθέσεις εκ των οποίων η Κυβέρνησις της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητος, διά της Δηλώσεως εις ην προτίθεται να προβή, εξαρτά την εφαρμογήν της αρχής της

αυτοδιαθέσεως, εν Κύπρω, θα εδεχόμεθα εν τω συμφέροντι της ειρηνεύσεως του τόπου να συνεργασθώμεν εις την εκπόνησιν και λειτουργίαν συντάγματος αυτοκυβερνήσεως ως μεταβατικού σταδίου προς την αυτοδιάθεσιν, ήτις παραμένει πάντοτε ο μοναδικός και τελικός ημών σκοπός. Κατεστήσαμεν εν τούτοις σαφές, ότι η τοιαύτη συνεργασία θα ήτο δι' ημάς δυνατή μόνον εφ' όσον ως βάσις του προτεινομένου συντάγματος, ετίθεντο σαφώς από τούδε αι θεμελιώδεις δημοκρατικάί αρχαί, τας οποίας διεγράψαμεν εις την προηγουμένην επιστολήν ημών.

Ελάβομεν υπό σημείωσιν το περιεχόμενον της από 14ης τρέχοντος επιστολής της Υμετέρας Εξοχότητος, ως και τας δοθείσας περί ταύτης εξηγήσεις δι' ων διασαφηνίζεται 1) ότι η έννοια των λέξεων **"suitably phased process"** της παραγράφου 2 (β) είναι ότι η μεταβίβασις των εξουσιών εις τα συνταγματικά όργανα του λαού θα πραγματοποιηθή άμα τη θέσει εις λειτουργίαν του συντάγματος, εξαιρουμένης της μεταβιβάσεως της εκτελεστικής αρμοδιότητας επί ζητημάτων δημοσίας ασφαλείας ήτοι ως αντιλαμβανόμεθα, θα πραγματοποιηθή άμα τη αποκαταστάσει της τάξεως, και 2) ότι η έννοια της λέξεως **"responsible"** της αυτής παραγράφου είναι ότι οι Υπουργοί θα ευθύνωνται ενώπιον της Βουλής. Εν τούτοις η Υμετέρα επιστολή όσον και αι δοθείσαι επεξηγήσεις δεν καλύπτουν τα λοιπά υφ' ημών τεθέντα θέματα.

Όσον αφορά την ουσίαν των γενικών αρχών του συντάγματος αρκετά βασικά σημεία παραμένουν ασαφή. Ούτω:

(α). Δεν καθίσταται σαφές ότι πάσαι αι εξουσίαι εκτελεστικάί (πλην των ρητώς επιφυλασσομένων εις τον Κυβερνήτην εις τους τομείς Αμύνης και Εξωτερικών) νομοθετικάί και δικαστικάί πηγάζουν εκ του λαού και ενασκούνται αποκλειστικώς υπό τούτου διά των αιρετών αντιπροσώπων του και των λοιπών συνταγματικών οργάνων του.

(β). Δεν διασαφηνίζεται ότι η εν τη Βουλή εκπροσώπησις θα είναι ανάλογος προς την σύνθεσιν του πληθυσμού.

(γ). Δεν παρέχεται διαβεβαίωσις ότι η έγκρισις του κυβερνήτου ως προς το πρόσωπον του πρωθυπουργού θα είναι όλως τυπική.

3. Ελάβομεν υπό σημείωσιν όσα εις τας παραγράφους 3 και 4της Υμετέρας επιστολής διατυπούνται περί ενσωμαστώσεως των τιθεμένων γενικών αρχών εις το σύνταγμα, ούχ ήττον όμως δεν παρέχεται επαρκής διαβεβαίωσις επί του σημείου τούτου.

4. Εν τη ημετέρα από 2ας τρέχοντος μηνός Φεβρουαρίου επιστολή κατεστήσαμεν σαφές, ότι προς αποκατάστασιν της ειρήνης και της τάξεως- εις ην και ημείς ηθέλομεν δι' όλων ημών των δυνάμεων συμβάλει-είναι απαραίτητος η εκ μέρους της Υμετέρας Εξοχότητος άρσις των ισχυόντων εκτάκτων νόμων και η αμνήστευσις όλων των πολιτικών αδικημάτων. Εν τη απαντήσει Υμών δεν παρέχεται επαρκής διαβεβαίωσις περί ταχείας άρσεως των εν λόγω νόμων, ουδεμία μνεία γίνεται περί αμνηστεύσεως πάντων των πολιτικών αδικημάτων, ενώ αμφότεραι αποτελούσιν απαραίτητον προϋπόθεσιν διά την εξομάλυνσιν του πολιτιού βίου της νήσου.

5. Καταλήγοντες οφείλομεν να τονίσωμεν ότι, εν τη επιθυμία ημών όπως η Νήσος διέλθη τον μέχρι της εφαρμογής της αρχής της αυτοδιαθέσεως χρόνον εν ειρήνη, προέβημεν εις πάσαν δυνατήν παραχώρησιν, πέραν της οποίας δεν επιτρέπει να χωρήσωμεν η εθνική ημών συνείδησις και αξιοπρέπεια.

Επί τούτοις διατελούμεν

Ευχέτης ημών

+Ο ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

(Μεταγλώττιση)

Εξοχώτατε

1. Με την επιστολή μας της 2 τρέχοντος μηνός

Φεβρουαρίου εγνωρίσαμε στην Εξοχότητα Σας ότι μολονότι δεν συμφωνούμε με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η Κυβέρνηση της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας, με τη Δήλωση στην οποία προτίθεται να προβεί, εξαρτά την εφαρμογήν της αρχής της αυτοδιάθεσης, στην Κύπρο, θα δεχόμαστε στο συμφέρον της ειρήνευσης του τόπου να συνεργασθούμε στην εκπόνηση και λειτουργία συντάγματος αυτοκυβέρνησης ως μεταβατικού σταδίου προς την αυτοδιάθεση η οποία παραμένει πάντοτε ο μοναδικός και τελικός μας σκοπός. Καταστήσαμε εν τούτοις σαφές, ότι η τέτοια συνεργασία θα ήταν για μας δυνατή μόνον εφόσον ως βάση του προτεινόμενου συντάγματος, τίθεντο σαφώς από τούδε οι θεμελιώδεις δημοκρατικές αρχές, τις οποίες διεγράψαμε στην προηγούμενη επιστολή μας.

Ελάβαμε υπό σημείωση το περιεχόμενο της από 14 τρέχοντος επιστολής της Εξοχότητος Σας, ως και τις δοθείσες γι αυτήν εξηγήσεις με τις οποίες διασαφηνίζεται 1) ότι η έννοια των λέξεων "**suitably phased process**" της παραγράφου 2 (β) είναι ότι η μεταβίβαση των εξουσιών εις τα συνταγματικά όργανα του λαού θα πραγματοποιηθεί μόλις τεθεί σε λειτουργία το σύνταγμα, εξαιρουμένης της μεταβίβασης της εκτελεστικής αρμοδιότητας σε ζητήματα δημόσιας ασφάλειας δηλαδή όπως αντιλαμβανόμαστε, θα πραγματοποιηθεί μόλις αποκατασταθεί η τάξη, και 2) ότι η έννοια της λέξης "**responsible**" της ίδιας παραγράφου είναι ότι οι Υπουργοί θα ευθύνονται ενώπιον της Βουλής. Εν τούτοις η επιστολή Σας όσο και οι δοθείσες επεξηγήσεις δεν καλύπτουν τα λοιπά θέματα που έχουμε θέσει.

Όσον αφορά την ουσία των γενικών αρχών του συντάγματος αρκετά βασικά σημεία παραμένουν ασαφή. Έτσι:

(α). Δεν καθίσταται σαφές ότι όλες αι εξουσίες εκτελεστικές (εκτός των όσων επιφυλάσσονται ρητά στον Κυβερνήτη στους τομείς Άμυνας και Εξωτερικών) νομοθετικές και δικαστικές πηγάζουν από το λαό και

ενασκούνται αποκλειστικά από αυτόν με τους αιρετούς αντιπροσώπους του και τα λοιπά συνταγματικά όργανά του.

(β). Δεν διασαφνίζεται ότι η εκπροσώπηση στη Βουλή θα είναι ανάλογη προς τη σύνθεση του πληθυσμού.

(γ). Δεν παρέχεται διαβεβαίωση ότι η έγκριση του κυβερνήτου ως προς το πρόσωπον του πρωθυπουργού θα είναι όλως τυπική.

3. Ελάβαμε υπό σημείωση όσα στις παραγράφους **3** και **4** της επιστολής Σας διατυπώνονται περί ενσωμάτωσης των γενικών αρχών που τίθενται στο σύνταγμα, αλλά όμως δεν παρέχεται επαρκής διαβεβαίωση στο σημείο τούτο.

4. Στην επιστολή μας από **2** τρέχοντος μηνός Φεβρουαρίου κατεστήσαμε σαφές, ότι προς αποκατάσταση της ειρήνης και της τάξης- στην οποία και εμείς θέλουμε να συμβάλουμε με όλες μας τις δυνάμεις- είναι απαραίτητη η από μέρους της Εξοχότητάς Σας άρση των εκτάκτων νόμων που ισχύουν και η αμνήστευση όλων των πολιτικών αδικημάτων. Στην απάντηση Σας δεν παρέχεται επαρκής διαβεβαίωση για ταχεία άρση των εν λόγω νόμων, καμιά μνεία δεν γίνεται για αμνήστευση όλων των πολιτικών αδικημάτων, ενώ και οι δυο αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την εξομάλυνση του πολιτικού βίου της νήσου.

5. Καταλήγοντες οφείλουμε να τονίσουμε ότι, στην επιθυμία μας όπως η Νήσος διέλθει το χρόνο μέχρι της εφαρμογής της αρχής της αυτοδιάθεσης ειρηνικά, προέβημε σε κάθε δυνατή παραχώρηση, πέρα από την οποία δεν επιτρέπει να προχωρήσουμε η εθνική μας συνείδηση και αξιοπρέπεια.

Επί τούτοις διατελούμεν

Ευχέτης ημών

+Ο ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ